

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะต่อชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ตำบลกุชูดในครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยแนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องผลกระทบจากการพัฒนา แนวทางการประเมินผลกระทบทางสังคม และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ให้เห็นภาพปรากฏการณ์ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

3.1.1 แหล่งข้อมูลจากเอกสาร

การศึกษาจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวคิดทฤษฎี ซึ่งช่วยให้ผู้ศึกษาได้นำไปใช้ในการพัฒนากรอบแนวคิด และแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ดังนี้

- 1) แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม
- 2) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม
- 3) แนวคิดเรื่องผลกระทบจากการพัฒนา
- 4) แนวทางการประเมินผลกระทบทางสังคม

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้อาศัยข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร รายงานทางราชการ หนังสือ และรายงานสถิติของหน่วยงานราชการ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลกุชูด ข้อมูลโครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะ สถิติโครงการชลประทานในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รายงานการติดตามตรวจสอบคุณภาพน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ปี 2542 รายงานพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา เป็นต้น โดยได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ เช่น โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาระโนด-กระแสดินธุ์ สถาบันทักษิณคดี สำนักงานชลประทานที่ 16 องค์การ

บริหารส่วนตำบลอุซูด สถาบันวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดสงขลา สำนักงานประมงจังหวัดสงขลา โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา เป็นต้น

3.1.2 แหล่งข้อมูลจากบุคคล

การศึกษาในครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาปรากฏการณ์และผลกระทบทางด้านสังคม รวมทั้งผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะต่อชาวประมงพื้นบ้านในตำบลอุซูด เนื่องจากเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะได้มีการก่อสร้างมาเป็นระยะเวลาอันพอสมควร ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนในตำบลอุซูดจึงสะท้อนผ่านกลุ่มคนที่มีช่วงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นภาพปรากฏการณ์ผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างชัดเจน ผู้ศึกษาจึงได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informants)ดังต่อไปนี้

1) ผู้อาวุโส ผู้นำของชุมชน

คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพและเคยประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในตำบลอุซูด โดยมีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ได้แก่

นาย หมัด หมัดอาลี	ประธานสมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบสงขลา
นาย นิทัศน์ แก้วศรี	ประธานชมรมชาวประมงทะเลสาบอำเภอสติงพระ
นาย ชู้น จุลนวล	ประธานชมรมทะเลสาบสงขลาตอนล่าง
นาย ผ่อง เชนครินทร์	
นาง สุน เชนครินทร์	
นาง พาณี สุทธิพันธ์	
นาย เฉม ขอบหวาน	
นาย ประพันธ์ ถ้ำจวนจร	
นาย จวบ ทองมา	
นาย เคลื่อน สุระกำแหง	

ซึ่งผู้อาวุโสและผู้นำของชุมชนนี้เองเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ทราบถึงประวัติของชุมชนในอดีต การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงในอดีต ความรู้พื้นบ้านในการทำประมง วิถีชีวิต ความเชื่อ สภาพทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน และในทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2) ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในปัจจุบัน คือ ชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลคูขุด และมีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลัก จำนวน 15 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ปัญหาในการประกอบอาชีพประมงในปัจจุบัน วิธีการดำรงชีวิต เครื่องมือที่ใช้ในการทำการประมงในปัจจุบัน ชนิดของสัตว์น้ำที่จับได้ในปัจจุบัน ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและภายในชุมชน รายได้ของครอบครัวในปัจจุบัน เป็นต้น

3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคูขุด ประมงอำเภอสติงพระ เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานทั้งทางด้านสังคม-เศรษฐกิจของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลคูขุด สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ปัญหาเครื่องมือทำประมงผิดกฎหมาย พันธุ์สัตว์น้ำที่สูญพันธุ์ไปจากทะเลสาบสงขลา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทะเลสาบสงขลา เช่น การไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบ เส้นทางเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยและวางไข่ของสัตว์น้ำ เป็นต้น

4) เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา เพื่อทำให้ทราบถึงข้อมูลปัญหาในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่ทำลายล้างทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนตำบลคูขุด จำนวนผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในอดีตและปัจจุบัน สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้แบ่งระยะเวลาการทำงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะด้วยกัน มีรายละเอียดดังนี้

ระยะแรกในช่วงปลายเดือนตุลาคม พ.ศ.2546 ผู้วิจัยได้เข้าไปหาข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่ศึกษา โดยได้เข้าไปขอข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลลุดขุค เพื่อจะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ตำบลลุดขุค ไม่ว่าจะเป็น ลักษณะของประชากร การประกอบอาชีพของคนในตำบล สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคม ปัญหาด้านต่างๆในพื้นที่ เป็นต้น และเนื่องจากก่อนหน้านี้ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอข้อมูลและสอบถามข้อมูลจากสำนักงานโครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ และได้รับทราบข้อมูลว่าในพื้นที่ตำบลลุดขุคนี้มีการรวมกลุ่มกันของชาวประมงพื้นบ้านกันอย่างเหนียวแน่น โดยใช้ชื่อว่า “ชมรมชาวประมงพื้นบ้านทะเลสาบอำเภอสทิงพระ” ผู้วิจัยจึงได้เข้าไป ณ ที่ทำการของชมรมชาวประมงทะเลสาบอำเภอสทิงพระ ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ในตำบลลุดขุค โดยไปขอคำปรึกษาจากประธานของชมรมฯ คือ นาย นิทัศน์ แก้วศรี ในการเข้าไปในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนะนำตัวว่าเป็นนักศึกษาและจะมาศึกษาถึงผลกระทบของเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะต่อกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในตำบลลุดขุค ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือ และความเป็นกันเองเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลในด้านต่างๆของชาวประมงในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพประมง จำนวนเรือประมง ปัญหาในการประกอบอาชีพของชาวประมงในปัจจุบัน เป็นต้น หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ออกไปสำรวจพื้นที่ของหมู่บ้านร่วมกับลุง ชื่น จุลนวล ซึ่งได้รับอาสาพาผู้วิจัยไปทำการสำรวจพื้นที่ โดยทำการสังเกตข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ เริ่มตั้งแต่ ที่ตั้งหมู่บ้าน การสร้างบ้านเรือน สภาพแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้เดินทางกลับมายังที่ทำการของชมรมฯ อีกครั้งหนึ่ง จากนั้นนาย นิทัศน์ ได้แนะนำให้ผู้วิจัยให้มาเข้าร่วมการประชุมของชมรมฯ ในวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2546 ซึ่งผู้วิจัยก็ทำตามคำแนะนำ โดยในการไปเข้าร่วมในการประชุมครั้งนั้น ผู้วิจัยได้แนะนำตัวกับสมาชิกทุกคนในชมรมฯ ว่าเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และการเข้ามาในพื้นที่ก็เพื่อจะมาทำการเก็บข้อมูลในเรื่องผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมจากเขื่อนกั้นน้ำเค็มป่ากระวะหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “การปิดป่ากระวะ” ต่อชาวประมงพื้นบ้านในตำบลลุดขุคแห่งนี้ ซึ่งชาวบ้านก็ให้การตอบรับ และบอกว่าจะให้ความร่วมมือและยินดีที่จะให้ข้อมูล เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเรื่องที่คุณวิจัยทำการศึกษาในครั้งนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก และไม่ค่อยจะได้รับการเปิดเผยออกไปสู่สังคมภายนอกมากนัก

ในระยะเวลาที่สองช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2546 ผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่โดยได้เข้าไปเช่าบ้านพักของอุทยานนกน้ำคูขุดอยู่เพื่อทำการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ โดยเข้าไปพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา 15 วัน ในช่วงนี้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการประชุมประจำเดือนของทางชมรมฯ ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2546 และหลังจากทางชมรมฯ ได้มีการประชุมกันเสร็จ ผู้วิจัยจึงเข้าไปขอความร่วมมือทางสมาชิกของทางชมรมฯ เพื่อเก็บข้อมูลโดยทำการประชุมกลุ่มย่อย และทำการสัมภาษณ์ ซึ่งก็เป็นที่ถูกใจของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านบางรายเคยได้เดินทางไปทำการประท้วงเพื่อเรียกร้องให้ทางราชการทำการรื้อเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่ปากกระวะออกเสียหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เปิดปากกระวะ” โดยในการทำการสัมภาษณ์ และการทำการประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละครั้งนั้น ผู้วิจัยได้ทำการแยกประเด็นที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในครั้งนี้ และได้มีการชี้แจงให้ชาวบ้านทราบอย่างชัดเจน

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสอบถามข้อมูลถึงกลุ่มบุคคลที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาที่จะให้เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในครั้งนี้ โดยทำการสอบถามจากนาย นิทัศน์ แก้วศรี และจากสมาชิกของชมรมฯว่าจะสามารถแนะนำใครได้บ้างซึ่งผู้วิจัยได้บอกคุณลักษณะที่ผู้วิจัยต้องการไป เช่น ผู้ที่ประกอบอาชีพและเคยประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนในอดีต หรือผู้รู้ในชุมชนในตำบลคูขุดเพื่อทราบข้อมูลทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมในอดีต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านและตำบลคูขุด เป็นต้น หลังจากได้รับข้อมูลแล้วผู้วิจัยจึงได้เข้าไปขอเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมในช่วงนี้แล้ว ได้มีการนำมาทำการจัดหมวดหมู่อีกครั้งหนึ่ง โดยทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ตามขอบเขตเนื้อหาที่ได้วางไว้ตั้งแต่แรก และทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล บันทึกจุดบกพร่องต่างๆที่เกิดขึ้น และทำการตรวจสอบข้อมูลในส่วนที่ขาดหายไปเพื่อที่จะทำให้สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลในส่วนที่ขาดหายนั้นเพิ่มเติมในช่วงเวลาต่อไป

ในระยะเวลาที่สามช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนเมษายน พ.ศ.2547 ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ตำบลคูขุดอีกครั้งหนึ่ง โดยในช่วงนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลยาวนานที่สุดเพื่อเก็บมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษาให้ครบถ้วน ในช่วงนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยในช่วงภายหลังจากที่ทางชมรมฯ มีการประชุมทุกครั้งเช่นเดิม และช่วงเวลาที่ชาวบ้านเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆภายในชมรมฯ โดยในช่วงนี้นอกจากจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านในพื้นที่แล้วผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์นักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการอิสระ โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ นักวิชาการอิสระ โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก นักวิชาการประมง เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆมาทำการเชื่อมโยง และเพื่อความถูกต้องของข้อมูลผลกระทบที่เกิดขึ้นมากที่สุด และในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ครบถ้วนตามที่ผู้วิจัยมีความต้องการ

สำหรับวิธีที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้คือ

1. วิธีการสังเกต(Observation)

โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non-participant Observation) การเข้าไปสำรวจในพื้นที่ตำบลอุษาคเนย์นั้นตัวผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับพื้นที่นี้อยู่บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากเดิมที่ตัวผู้วิจัยเองมีภูมิลำเนาเป็นคนในพื้นที่จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเคยเดินทางมายังพื้นที่ตำบลอุษาคเนย์อยู่บ้าง จึงทำให้ไม่เป็นการยากที่เข้ามาหาข้อมูลยังพื้นที่นี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคในการสังเกตในเรื่องต่างๆ เช่น การสังเกตสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน วิถีชีวิต การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวประมงพื้นบ้าน การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน เครื่องมือประมงที่ชาวบ้านใช้ในปัจจุบัน เป็นต้น

การเข้าไปยังชุมชนในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความประทับใจกับความเป็นมิตรของคนในชุมชนตำบลอุษาคเนย์เป็นอย่างมาก หนึ่งในความประทับใจที่ผู้วิจัยไม่อาจลืมก็คือ เนื่องจากในตอนผู้วิจัยได้เข้าไปยังชุมชนครั้งแรก ผู้วิจัยต้องการเข้าไปสำรวจพื้นที่ในตำบลอุษาคเนย์ โดยในครั้งนั้นตัวของผู้วิจัยได้แวะถามทางกับแม่ค้าท่านหนึ่งที่ขายข้าวแกงซึ่งมีร้านค้าอยู่ข้างถนนในหมู่บ้าน เมื่อผู้วิจัยลงจากรถและเดินเข้าไปยังร้านค้าเพื่อถามเส้นทาง บังเอิญมีคุณลุงท่านหนึ่งนั่งรับประทานอาหารอยู่ มีชื่อว่า ลุง ชุ่น จุลนวล ซึ่งผู้วิจัยรู้ที่หลังว่าคุณลุงท่านนี้มีตำแหน่งเป็นประธานชมรมทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง ได้รับอาสาพาผู้วิจัยไปยังที่ทำการของชมรมชาวประมงพื้นบ้านอำเภอสทิงพระ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล และยังรับอาสาพาผู้วิจัยไปสำรวจยังสถานที่สำคัญในพื้นที่ตำบลอุษาคเนย์ด้วย นอกจากนั้นแล้วคุณลุงยังได้แนะนำตัวของผู้วิจัยให้ชาวบ้านได้รู้จักทุกครั้งเมื่อมีการพบปะกับชาวบ้านในชุมชน และในการเข้าไปสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ทุกครั้งผู้วิจัยจะได้รับความช่วยเหลือจากคุณลุงท่านนี้แทบจะทุกครั้งไป

2. การสัมภาษณ์(Interview)

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการสัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

2.1. วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) ผู้วิจัยใช้คำถามในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่างๆร่วมกับการสังเกตควบคู่กันไปกับการสัมภาษณ์แบบทุกครั้ง โดยเริ่มแรกผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ทำหน้าที่อยู่ในชมรมชาวประมงพื้นบ้านอำเภอสตงขลา และชาวบ้านที่เข้ามาพักผ่อน และเข้ามาทำกิจกรรมต่างๆกับทางชมรมฯ โดยผู้วิจัยเน้นทำการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสที่ประกอบอาชีพและเคยประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ชาวประมงพื้นบ้าน โดยทำการสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ คือ สภาพของชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การประกอบอาชีพประมงของชาวบ้านทั้งในอดีตและปัจจุบัน เครื่องมือที่ใช้ในการทำการประมง ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและภายในชุมชน ทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับได้ การจัดการทรัพยากรของชาวบ้าน เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือ

2.2. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกนักวิชาการที่มีประสบการณ์ และมีความรู้ความชำนาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลต่างๆดังนี้คือ

- เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสตงขลา โดยสัมภาษณ์ในประเด็น สภาพสังคมและเศรษฐกิจของชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสตงขลา ปัญหาในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ประมงอำเภอสตงขลา สัมภาษณ์ในประเด็น สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในทะเลสาบสงขลา ได้แก่ ปัญหาเครื่องมือทำประมงผิดกฎหมาย ชนิดและพันธุ์ของสัตว์น้ำที่พบและได้สูญพันธุ์ไปจากทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดสงขลา สัมภาษณ์ในประเด็น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทะเลสาบสงขลา เช่น การไหลเวียนของน้ำในทะเลสาบ เส้นทางการเคลื่อนย้ายเข้ามาอาศัยและวางไข่ของสัตว์น้ำ รายชื่อชนิดของสัตว์น้ำที่พบในทะเลสาบในปัจจุบัน เป็นต้น

-เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ได้แก่

เจ้าหน้าที่โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ ทำการสัมภาษณ์ในประเด็น คือ การรวมกลุ่มกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนในตำบลอุซูด สาเหตุและปัญหาความเสื่อมโทรมของทะเลสาบสงขลา เป็นต้น

เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็กจังหวัดสงขลา ทำการสัมภาษณ์ในประเด็น คือ จำนวนผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้านในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในอดีตและปัจจุบัน เป็นต้น

ในการทำการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งผู้วิจัยได้ตั้งประเด็น หัวข้อคำถามในการสัมภาษณ์ที่ได้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และไม่ทำให้ได้ข้อมูลนอกกรอบที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

3. การประชุมกลุ่มย่อย(Focus Group Discussion)

เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้อาวุโสที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านหรือผู้รู้ของชุมชน และชาวประมงพื้นบ้านในปัจจุบันของตำบลอุซูด โดยทำการรวบรวมข้อมูล และประชุมกลุ่มย่อยจากการประชุมประจำเดือนของชมรมชาวประมงพื้นบ้านในตำบลอุซูด และในช่วงเวลาของตอนกลางวันซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวประมงเว้นว่างจากการออกไปทำการประมงในทะเลสาบ ในช่วงนี้เองชาวบ้านจะเข้ามาอ่านหนังสือพิมพ์ และเข้ามาพบปะพูดคุยกันยังที่ทำการของชมรมฯ ผู้วิจัยจึงได้มีการขอความร่วมมือชาวบ้านให้เข้ามานั่งรวมกลุ่มกันเพื่อทำการประชุมกลุ่มย่อยกันซึ่งก็ได้รับการตอบรับและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยประเด็นปัญหาที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อยก็คือ สภาพของการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทรัพยากรและปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ เครื่องมือประมงที่ใช้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรในพื้นที่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และความสัมพันธ์กันภายในชุมชน ฯลฯ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย และร่วมพูดคุยครั้งละ 5 คน โดยทำการเปรียบเทียบประเด็นต่างๆทั้งในช่วงเวลาก่อนมีการก่อสร้างโครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มปากกระวะ และหลังจากมีการก่อสร้างโครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มปากกระวะมาจนถึงปัจจุบันว่า โครงการได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวประมงในชุมชนอย่างไรบ้าง โดยได้มีการจำแนกตามประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา และชี้แจงให้ชาวบ้านรับฟัง

3.3 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อเก็บข้อมูลได้มาบางส่วนแล้วผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบข้อมูลควบคู่กันไปเพื่อจะทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้มาเป็นความจริงหรือไม่ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามหรือสัมภาษณ์จะทำการตรวจสอบร่วมกับการสังเกตอย่างไม่เป็นทางการและการศึกษาจากเอกสารต่างๆ การตรวจสอบแบบนี้เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และบุคคล การตรวจสอบด้วยวิธีนี้จะต้องตรวจสอบกับข้อมูลประเด็นเดียวกันหรือประเด็นที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบด้วยวิธีการดังกล่าวจึงเป็นข้อมูลที่นำเชื่อถือได้ และทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบมาทำการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์การศึกษาต่อไป

ข้อมูลที่ได้ในประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยจะนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ และนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ (Content Analysis) เพื่อหาความเชื่อมโยง และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไปกับการบรรยายหรือการพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็น คือ การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกั้นน้ำเค็มปากกระวะต่อชาวประมงพื้นบ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้แบ่งช่วงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็น 3 ช่วง เพื่อที่จะแยกปรากฏการณ์และข้อมูลของแต่ละช่วงเพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลชัดเจนยิ่งขึ้น คือ

- ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 สภาพทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมในอดีต
- ช่วงปี พ.ศ.2500-2519 สภาพทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
- ช่วงปี พ.ศ.2520-2547 (ปัจจุบัน)ผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมภายหลังจากมี

โครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มปากกระวะแล้ว 10 ปี

และผู้วิจัยได้มีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ และตีความในปรากฏการณ์นั้นๆด้วย โดยการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นไปในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา